

ПОДСЕЋАЊЕ НА ЈЕДНО ДАВНАШЊЕ ПРИЗНАЊЕ АСТРОНОМСКОЈ ОПСЕРВАТОРИЈИ У БЕОГРАДУ

МИЛАН РАДОВАНАЦ, СЛОБОДАН НИНКОВИЋ

Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија

Резиме: Овај рад је подсећање на признање - честитку коју је Астрономска опсерваторија у Београду, давне 1962. године, приликом обележавања 75-годишњице свога постојања и успешног рада добила од колектива Пулковске опсерваторије и Академије наука СССР-а.

Ове, 2012. године, кад Астрономска опсерваторија у Београду обележава 125 година од оснотка и плодотворног и успешног рада, сматрамо разложним да се присетимо првог јубилеја, према доступним документима, званично обележеног на Опсерваторији, оног од пре педесет година, кад је Астрономска опсерваторија, 1962. године, обележила 75-огодишњицу свога оснивања (1887), и једног признања које је том приликом добила.

Претходни округли јубилеји, 25 и 50 година постојања Опсерваторије, падали су некако, за Опсерваторију у незгодно време, тако да вероватно и нису обележавани. Чак и ова иницијатива за прославу 75-годишњице, треба признати, није потекла са Астрономске опсерваторије, но је дошла од стране Хидрометеоролошког завода Србије, с којим је Астрономска опсерваторија до 1924. године, делила заједничку судбину - била јединствена установа. Иницијатива је на Астрономској опсерваторији била прихваћена, а потом основан и заједнички Организациони одбор за прославу, на чијем челу је био проф. др Павле Вујевић, редовни члан САНУ. Сагласност да се ова прослава изведе, али и новчана помоћ, добијена је од Извршног већа Народне скупштине НР Србије. Заједничко обележавање и прослава, почели су 25. септембра, свечаним скупом у Коларчевој задужбини, а потом 27. и 28. септембра 1962, настављени научним скупом, у просторијама ПМФ-а. Радови са научног скупа који је био посвећен историји Астрономске опсерваторије али и астрономске науке у Југославији, објављени су нешто касније, 1968. године, у „Публикацији Астрономске опсерваторије“ бр. 12, под насловом *Симпозијум астронома Југославије - поводом 75. годишњице оснивања Астрономске опсерваторије у Београду (1887-1962)*.

На свечаном скупу, од око 200 присутних, што људи из струке, представника разних домаћих научних институција и установа, што оних из политике, односно власти, били су присутни и бројни астрономи и метеоролози из иностранства.

Један од оних који је у име страних гостију поздравио скуп и говорио о значају прославе, у националној и светској размери, био је академик АН СССР, Митрофан Степанович Зверјев, помоћник директора Астрономске опсерваторије Пулково, у то време несумњиво једно од најпознатијих имена у астрономској науци, посебно цењен и значајан у Југославији. Он је том приликом пренео поруку признања Астрономског савета Академије наука СССР београдским астрономима и поздрав колектива Пулковске опсерваторије београдским астрономима и метеоролозима. Но, што је у овом случају за нас веома битно, његови поздрави и признања нису били само вербални, за ухо, који су се могли чути, препуштени несигурном људском памћењу, но и материјални, опипљиви - за око, дакле за трајан спомен!

Академик Зверјев је на име овом приликом из СССР са собом донео и Опсерваторији за сећање на ову пригоду уручио две ствари: једну, могли би је тако назвати, спомен плакету, чији садржај је, од непуне три стране, прочитао на скупу, и једну малу бронзану скулптуру - копију, иначе на отвореном простору постављене, монументалне споменичке скулптуре.

Реч је у монументалном споменику познатом као "Бакарни коњаник" (аутор Фалконе), којег је Петру Првом, који јаше на коњу, у Санкт Петербургу, 1782. године подигла Екатерина Друга. Дакле, минијатурну копију овог споменика у бронзи, димензија, 29 x 12 x 29.5 цм, један од симбола овог града, где се налази и Пулковска опсерваторија, Зверјев је 1962. године донео на поклон Астрономској опсерваторији, на којем је претходно, на руском језику, угравиран следећи садржај: *"Београдској опсерваторији, поводом 75-огодишњице, од Пулковских астронома"* (Сл. 1).

Ова скулптура, знају сви посетиоци библиотеке Астрономске опсерваторије у Београду, препознатљив је и упечатљив део, средишњег дела њеног ентеријера.

Поред ове скулптуре, Зверјев је Опсерваторији за њен јубилеј уручио и једну, напред споменуто, да је тако назовемо, спомен - плакету, специфично признање, упаковано у ручно рађене тамно зелене корице, димензија 25,5 x 35 цм, изнутра подстављене са ружичастим платном, на чијем је саставку с унутрашње стране трака, исте боје, која придржава два пресавијена бела папира, на којима су написана признања за досадашњи рад, односно честитке Астрономској опсерваторији за овај јубилеј, Академије наука СССР и Пулковске опсерваторије, које је као што смо рекли, Зверјев прочитао на свечаном скупу, 25. септембра. На корицама према горњем левом углу залепљена је метална исполирана плочица ромбоидне форме, димензија 6,5 x 2,5 цм, на којој је угравиран текст *"Београдској опсерваторији од Пулковских астронома, 26. IX 1962."* (Сл. 2).

Унутар оваког "паковања", налазе се два текста, истовремено и признања и честитке Опсерваторији за јубиларних 75. година рада, исписани на руском, које дајемо у слободном преводу али и у факсимилу. Онај упућен од стране Академије наука СССР (Сл. 3), гласи:

*ДИРЕКТОРУ БЕОГРАДСКЕ ОПСЕРВАТОРИЈЕ
професору В. ОСКАЊАНУ*

СВИМ САРАДНИЦИМА ОПСЕРВАТОРИЈЕ

Астрономски савет Академије наука СССР у име свих астрономских установа Совјетског Савеза срдечно вам честита 75-годишњицу оснивања Опсерваторије.

Оснивање Опсерваторије у Београду и њена каснија историја, најуже су повезани са развојем науке и вишег образовања у Србији. Научна и образовна делатност Опсерваторије, придонела је ширењу националних кадрова, астронома - научника и представника сродних наука. И у данашње време Опсерваторија се јавља као водећи центар развоја и ширења астрономског знања у Федеративној Народној Републици Југославији. Научно-истраживачки рад београдских астронома остварује се у стваралачкој сарадњи са астрономима Совјетског савеза и других земаља. Радови београдских астронома по питању промене географске ширине, теорије ротације Земље и другим актуелним проблемима, заслужено су широко познати.

Астрономски Савет жели Опсерваторији даљи развој и процват на добробит Југословенске и светске науке, а свим њеним сарадницима дуг живот, здравље и успехе у служењу науци и народу.

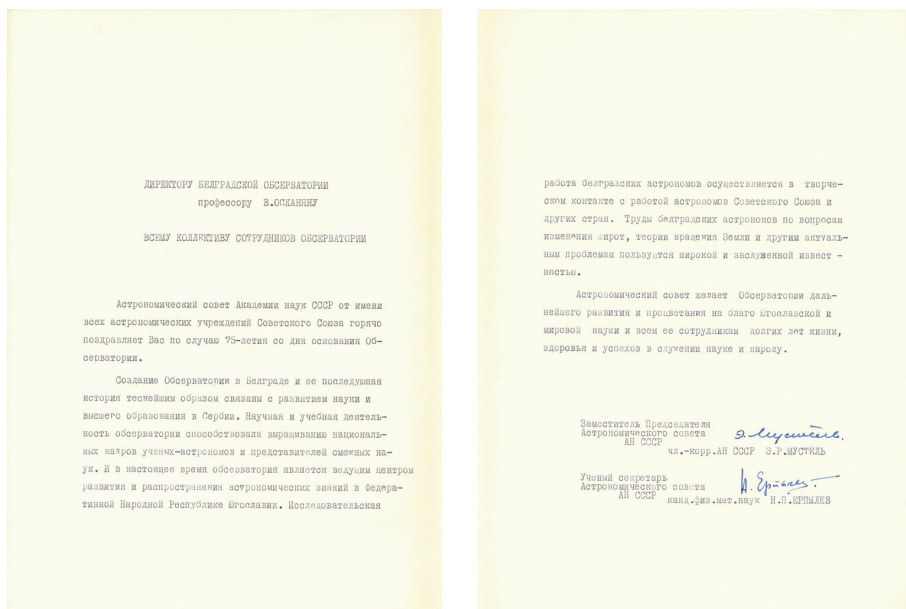
*Заменик председника
Астрономског савета
АН СССР*

дописни члан АН СССР Е. Р. Мустељ

*Научни секретар
Астрономског савета
АН СССР*

кандид. физ. матем. наука Н. П. Ерпиљев

Други је упућен од стране Пулковске опсерваторије, и такође га дајемо у факсимилу (Сл. 4) и преводу:

Слика 4.

Сарадницима Београдске опсерваторије

Драги другови!

Астрономи Пулковске опсерваторије Академије наука СССР срдечно честитају колективу Београдске астрономске и метеоролошке опсерваторије дан њене славне 75-годишњице.

Од мале опсерваторије, основане 1887. г. она је постала данас велика савремена научна установа, добро позната по својим радовима у области одређивања времена и географске ширине, посматрања малих планета, истраживања Сунца и звезда. Треба да се истакне и дугогодишња активност Опсерваторије у области издавања астрономских ефемерид.

Рад Опсерваторије постао је нарочито плодан после успостављања народне власти у Југославији. Опсерваторија има јединствени комплет инструмената за фундаменталну астрометрију - велики пасажни инструмент, вертикални круг и меридијански круг. Ови инструменти у рукама енергичних посматрача са ове Опсерваторије несумњиво ће донети велику корист астрометрији.

Драго нам је да приметимо да су током последњих година настале тесне научне везе између Београдске и Пулковске опсерваторије. Низ југословенских астронома - Оскањан, Шеварлић, Бркић, Протић, Турковић, Митић, Дачић, Телеки и механичар Пауновић су током неколико последњих година били наши гости и драго нам је да укажемо на њихову активност у развоју научне сарадње наших опсерваторија. Узајамне посете сарадника, усаглашавање научних планова, размена издања и друге инфомације, постали су традиционални у нашим односима.

Желимо колективу Београдске опсерваторије нове стваралачке успехе у раду на добробит астрономије.

*Пулковска опсерваторија
септембар 1962*

Следе 33 потписа сарадника Пулковске опсерваторије, међу којима успевамо да прочитамо презимена: Зверјев, Немиро, Гневишев, Орлов, Сухарев, Максотов (последња двојица су и конструктори астрономских инструмената), Наумов, Рубинов, Мерман,

Ову чињеницу са потписима истичемо као значајан податак и са архивистичке валоризације докумената, која овом документу даје општу посебну вредност и значај - за Опсерваторију да се и не говори - пошто оваква признања и честитке обично потписују један до два руководећа човека. Није у овом случају важан само њихов број но и њихова колективна али и појединачна улога и значај у тадашњој совјетској, али и светској астрономској науци! У време о којем је реч, почетком шездесетих, Пулковска опсерваторија словила је као једна од најбољих не само у Европи, но и у Свету.

Посебно је у ово време Пулковска опсерваторија имала значајну улогу у сарадњи и развоју Астрономске опсерваторије у Београду. Веома присна сарадња остваривана је одласком већег броја наших астронома на усавршавање или на последипломске студије на Пулковску опсерваторију, док су њихови сарадници долазили код нас и заједнички решавали бројне научне али и техничке и материјалне проблеме. Нарочито је значајна улога Пулковске опсерваторије за Београдску била по питању постављања астрометријских инструмената, великог меридијанског и великог вертикалног круга и пасажног инструмента - почев од уверавања наших политичких, финансијских и научних институција у неопходност њиховог постављања, и осигурања средстава, па до самог инсталирања, усавршавања и довођења у потребно радно стање инструмената. Пресудну улогу је овде заправо имао академик Зверјев, што снагом свог научног угледа, што аргументима улоге и позиција у међународној астрономској асоцијацији.

Све у свему, ово признање - честитка од стране Пулковске опсерваторије и АН СССР, у односу на нека друга добијена касније, спада у ред оних посебних, које заузима почасно месту у признањима, која ја за свој рад добила Астрономска опсерваторија у Београду!

REMINDING TO AN OLD RECOGNITION TO BELGRADE ASTRONOMICAL OBSERVATORY

This work is a reminder to the recognition – congratulation to the Astronomical Observatory of Belgrade, in the 1962 year, during the celebration of 75th anniversary of its existence and successful work, received from the staff of Pulkovo Observatory and from the Academy of Sciences of the USSR.